

DEKLARACIJA MLADIH

Dejton 30 – Generacija poslije mira

Sarajevo, decembar 2025.

Preambula

Mi, mladi Bosne i Hercegovine, okupljeni na forumu „*Dejton 30 – Generacija poslije mira*“, zajednički iznosimo svoja iskustva, stavove i zahtjeve u vezi s budućnošću naše zemlje.

Trideset godina nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, naša generacija živi u miru, ali u društvu koje je i dalje obilježeno dubokim institucionalnim, političkim i društvenim ograničenjima. Dejton je zaustavio rat, ali nije stvorio funkcionalan, pravedan i inkluzivan sistem u kojem mladi mogu ravnopravno učestvovati, planirati svoju budućnost i ostati u Bosni i Hercegovini.

Ova Deklaracija predstavlja prvi korak u dugoročnom procesu omladinskog zagovaranja. Ona je rezultat zajedničkog rada, otvorenog dijaloga i ličnog iskustva mladih koji žele Bosnu i Hercegovinu zasnovanu na demokratskim vrijednostima, jednakim šansama i društvenoj solidarnosti.

1. Reforma obrazovanja za aktivno i informisano građanstvo

Zahtijevamo sveobuhvatnu reformu obrazovnog sistema koja će mladima omogućiti da budu aktivni, informisani i odgovorni građani.

Nastavni planovi i programi trebaju uključivati obavezno građansko obrazovanje koje obuhvata:

- osnovno razumijevanje ustavnog uređenja zemlje,
- prava, obaveze i mehanizme demokratskog učešća.

Potrebna je harmonizacija nastavnih planova i programa na državnom nivou kako bi se osigurala jednake obrazovne prilike za sve učenike i učenice. Posebnu pažnju treba posvetiti strukovnim školama, kroz modernizaciju kurikuluma, jačanje praktične nastave i bolju povezanost s tržištem rada.

Škole moraju postati prostori dijaloga. Preporučujemo uvođenje strukturiranih oblika razgovora, poput redovnih časova odjeljenske zajednice, te saradnju s organizacijama civilnog društva u pružanju neformalnog obrazovanja o pravima mladih i demokratskoj participaciji.

Nastavnici, uprave škola i obrazovne vlasti moraju zajednički podržati inicijative učenika i osigurati da se glas mladih stvarno čuje i uvažava u procesima donošenja odluka.

2. Povezivanje mladih uprkos entitetskim i društvenim podjelama

Održivi mir i društvena kohezija mogu se graditi samo kroz redovan i smislen kontakt mladih iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine.

Pozivamo na sistemsku podršku:

- školskim i univerzitetskim razmjenama,
- kulturnim i edukativnim posjetama,
- programima mobilnosti mladih koji omogućavaju saradnju i upoznavanje mimo entitetskih i regionalnih granica.

Javne institucije trebaju ulagati u sigurne, pristupačne i povoljne infrastrukturne i saobraćajne veze koje će smanjiti fizičke barijere među zajednicama.

Govoru mržnje, vandalizmu i uvredama u javnom prostoru mora se pristupiti kroz jasne mehanizme odgovornosti. Potrebno je ojačati sankcije, uključujući novčane kazne i javno dostupne evidencije prekršaja, uz paralelne preventivne i edukativne mjere.

Kontakti između mladih iz različitih sredina moraju postati pravilo, a ne izuzetak koji zavisi od povremenih projekata.

3. Inkluzivni sport i kultura bez političkog uticaja

Sport i kultura imaju snažan potencijal za povezivanje i izgradnju zajedničkog identiteta. Mladi moraju imati mogućnost da u tim oblastima učestvuju bez političkih pritisaka i instrumentalizacije.

Zahtijevamo:

- depolitizaciju učešća i predstavljanja sportista, umjetnika i omladinskih grupa,
- transparentno i pravedno finansiranje sportskih i kulturnih programa,
- dugoročna ulaganja u omladinske prostore, sportsku infrastrukturu i kulturne institucije.

Potrebno je uspostaviti jasne zaštitne mehanizme koji će spriječiti političku zloupotrebu sporta i kulture, kako bi ove oblasti služile povezivanju, a ne produbljivanju podjela.

4. Učešće, integritet i odgovornost

Mladi ne odbacuju politiku u cjelosti. Odbacujemo politiku koja nas isključuje, obeshrabruje i marginalizira.

Zahtijevamo:

- jačanje i harmonizaciju zakona o sukobu interesa, uz dosljednu primjenu na svim nivoima vlasti,
- redovne inspekcijske i nadzorne mehanizme za obrazovne institucije i nosioce javnih funkcija,
- jasno regulisane političke mandate kako bi se spriječile zloupotrebe i političke manipulacije.

Podržavamo digitalizaciju izbornog procesa kao sredstvo za povećanje transparentnosti, povjerenja i učešća mladih u demokratskim procesima.

Želimo političke aktere koji su vjerodostojni, etični i inspirativni. One koji pokazuju kako se promjene ostvaruju, koji ohrabruju građanski angažman i ne doživljavaju mlade kao prijetnju, već kao partnere.

5. Ostati, raditi i živjeti dostojanstveno

Mladi žele ostati u Bosni i Hercegovini, ali ostanak mora biti realna i dostojanstvena opcija.

Zahtijevamo:

- jednake i dostupne stipendije za sve,
- sigurne radne uslove i pravedne plate,
- prepoznavanje mladih radnika kao važnog dijela ekonomskog razvoja, a ne kao jeftine i potrošne radne snage.

Politike zapošljavanja mladih moraju se baviti strukturnom nesigurnošću, eksploatacijom i nejednakostima na tržištu rada, a ne nuditi samo kratkoročna rješenja.

Zaključak i naredni koraci

Ova Deklaracija nije kraj procesa. Ona je njegov početak.

Obavezujemo se da ćemo nastaviti dijalog, zagovaranje i saradnju s institucijama, civilnim društvom i međunarodnim partnerima. Očekujemo da se ovaj dokument shvati ozbiljno i da mladi budu uključeni kao ravnopravni akteri u reformama koje direktno utiču na naše živote.

Generacija poslije mira ne traži privilegije.

Tražimo odgovornost, prilike i budućnost zbog koje vrijedi ostati.